

ȘANTAJUL MILITAR ÎN RELAȚIILE ROMÂNNO-SOVIETICE (1920-1934)**Pădureac Lidia**

Conferința de pace de la Paris (18 ianuarie 1919 – 21 ianuarie 1920) a fixat sfârșitul primului război mondial și debutul de organizării diplomatice a lumii. Stabilitatea era doar aparentă din cauza focarelor inconsecvenței politice neacoperite de acordurile semnate. Un astfel de focar a fost și Rusia, unde prin lovitura de stat din octombrie 1917 se instaurase dictatura bolșevică ce declara pregătirea “revoluției mondiale”. Aceste evenimente au creat un pericol real pentru securitatea țărilor limitrofe. Popoarele care se aflase în componența Imperiului Țarist din zona europeană - regiuni mai dezvoltate în comparație cu cele din partea asiatică) și-au proclamat independența. Puterea sovietică nu s-a grăbit să le recunoască noul statut. Sfatul Țării, organul legislativ al Basarabiei a proclamat consecutiv autonomia, independența, unirea cu România. Prin intermediul Basarabiei România a devenit vecin direct cu Ucraina intrată în sfera de influență a Moscovei. În procesul anevoios de stabilire a relațiilor diplomatice Kremlinul a recurs și la acțiuni ostile față de București, inclusiv la șantajul militar.

Aplicarea șantajului presupune fapte de intimidare, constrângere prin amenințări pentru a impune statului un comportament pe care nu-l acceptă. Urmărim scopul de a stabili acțiunile Sovietelor în relațiile cu România în perioada 1920 – 1934. În acest context vom examina și unele aspecte din viața internă a statului sovietic.

Etapa recunoașterii Mării Uniri, încheiată în octombrie 1920 prin semnarea de Anglia, Franța, Italia și Japonia a Protocolului de la Paris, a determinat oficialitățile ruse (care se percepeau ofensate și de faptul că în primăvara anului 1920 Bucureștiul refuzase convorbirile directe) să intensifice acțiunile de presiune asupra României. Cea mai eficientă modalitate, în viziunea sovietelor, era consolidarea potențialului militar. În noiembrie 1920 M. Arion informa pe Take Ionescu, ministrul de externe la acel moment, că baronul Taube (fost adjunct al ministrului instrucțiunii publice și consilier juridic de pe lângă Ministerul Afacerilor Străine al Rusiei țariste) îi comunicase despre măsurile Kremlinului pentru reorganizarea armatei în vederea pregătirii unor acțiuni militare împotriva Poloniei sau României.¹ Astfel de știri erau lansate și în presa din străinătate². Războiul sovieto-polonez din primăvara anului 1920 a demonstrat starea pregetară a Marilor Puteri. România a refuzat să participe militar la aceste evenimente în ciuda propunerilor tentante care i se făcuse, deși unii oameni politici considerau că Bucureștiul ar fi fost în drept să lupte. Gh. Brătianu menționa “în 1920 noi ne-am păstrat neutralitatea și fără îndoială putem spune că atitudinea noastră n-a fost în detrimentul URSS-ului. Ei și ? Oare nu trebuie să

¹ Arhiva Ministerului Afacerilor Externe din România (în continuare: A.M.A.E.R.), fond.71, U.R.S.S., vol.1, f.30. vezi L.Pădureac, *Relațiile româno-sovietice*.-Chișinău.2003.p.37-38.

² Ibidem, f.31.

regretăm de a nu fi obținut prin război ceea ce întreaga noastră voință de pace n-a reușit să obțină?”³ În același context Al. Boldur susținea că neasocierea României cu Polonia în 1920 a fost o vădită greșeală politică⁴. Bucureștii au continuat să respecte principiul pacifist față de alte state, chiar dacă rațiunea națională dicta un alt comportament, însă această circumstanță nu a fost apreciată ulterior de bolșevici. Caracterul indecis al intervenției occidentale vis-a-vis de puterea sovietică se explică prin multiple cauze, una din ele fiind crearea Ligii Națiunilor (1919) care conform statutului trebuia să dezvolte cooperarea între națiuni pentru a le garanta pacea și securitatea⁵. E adevărat, că încercarea de a crea o guvernare internațională, capabilă să asigure pacea a fost prost direcționată. În viziunea lui Fr. A. Hayek, economist britanic de origine austriacă, crearea unui număr mare de autorități specializate urmărește doar anumite reglementări în loc să limiteze puterea guvernelor naționale de a-și provoca divergențe reciproce⁶. Moscova obsedată de ideea elaborării unui mecanism de susținere a diplomaților săi, a inițiat fortificarea militară a statului, slabă în comparație cu Occidentul, dar insistent lăudată în presă. Documentele sovietice dovedesc că deseori autoritățile comuniste elaborau mai multe variante de comportament a diplomaților în privința unor probleme dificile. În final se aplica cea mai operativă variantă după context⁷, fapt care-i permitea Kremlinului să evite stările de incertitudine diplomatică. Pentru a dirija mai eficient politica externă, bolșevicii, veniți la putere prin uzurpare, trebuiau să țină sub control situația internă. În scopul “promovării unei lupte mai energice și mai active împotriva dușmanilor poporului” (hotărâre adoptată la 10 noiembrie 1917 în ședința comitetului revoluționar – militar din Petrograd) la 11 decembrie guvernul a oficializat noțiunea de “dușman al poporului” pentru ca la 20 decembrie să fie creată comisia extraordinară (V.C.K.) care împreună cu poliția secretă C.E.K.A. (ulterior N.K.V.D., G.P.U., K.G.B.)⁸ formau mecanismul de realizare al represiilor și teroarei. (În viziunea serviciului Siguranței statului român cea mai puternică instituție politică a sovietelor a fost C.E.K.A.⁹) Plasarea pe verticală a puterilor a constituit coloana vertebrală a statului sovietic ce nu a permis destrămarea întregii structuri, consolidând-o prin mecanismul care garanta supunerea majorității față de minoritatea oligarhică comunistă. Sub paravanul acestor paradigme din politica internă și externă a Moscovei diplomația română a fost nevoită să acționeze în vederea normalizării raporturilor cu Sovietele.

În prima jumătate a anilor '20 politica externă a Kremlinului a avut un caracter ambiguu: pe de o parte – pregătirea “revoluției mondiale”, pe de alta – normalizarea

³ Cit. după Al.V. Boldur.- Imperialismul sovietic și România.- București. – 2000. – p.169.

⁴ Ibidem.

⁵ Pactul Societății Națiunilor. În: N.Titulescu. Politica externă a României.- București.- 1994.- p.380.

⁶ Fr. A. Hayek.- Limitarea puterii și detronarea politicului. În: Sfera politicii.- București.- 1992.- nr.1.- p.25 – 26.

⁷ Политбюро Ц. К. РКП(б)- ВКП(б) и Европа. Решения «Особой папки» 1923 - 1939. Москва.- 2001.- p.5 (în continuare: Решения «Особой папки»).

⁸ Троцкий А. Д. К истории русской революции. - Москва.- 1990.- p.57.

⁹ Husărescu Z. I. Mișcarea subversivă în Basarabia. În: Suferințele Basarabiei și răpirele rusești.- București.- 1996.- p.294 – 295.

raporturilor cu țările lumii.¹⁰ Teoretic aceste postulate se exclud reciproc, fapt care a creat mari dificultăți occidentalilor în aprecierea reală a situației din Rusia. Dualismul care ar determina inevitabil aspectul clandestin al unei componente a fost mascat de Moscova sub diferite forme: informații în presă, dezinformări lansate peste hotare, comentarii specifice la declarațiile oficiale, șantaj militar, etc. Inexistența principiului separării puterii în stat a determinat blamarea temporară a crizei politice în sistemul bolșevic, contradicțiile între vectorii politicii externe ruse fiind acoperite de interesul general: în interior – păstrarea puterii, în exterior – extinderea influenței, având centrul de coordonare Kremlinul.

În Rusia minoritatea care se bucura de libertate o obținuse prin exploatarea imensei majorități a celor care erau privați de ea sau, cel puțin, prin deturnarea atenției lor de la această injustiție.¹¹ În prima etapă de guvernare bolșevică s-a urmărit obiectivul de structurare a puterii astfel încât statul să preia componentele partidului. Coraportul dintre politica internă și externă, ghidat abil de elita oficială comunistă a plâsmuit imperialismul sovietic.

În anii 1919 – 1921 Rusia și-a propus destabilizarea și destrămarea României prin mișcarea subversivă, stimularea grevelor muncitorești, a sabotajelor și chiar prin atentate teroriste.¹² Semnarea Protocolului de la Paris din 28 octombrie 1920 a determinat Kremlinul să adopte o tactică duplicitară în privința României: în Basarabia erau trimise grupuri de agenți secreți care urmăreau să ridice populația la luptă împotriva guvernului român, oficialitățile moscovite protestau, aducând învinuiri false, ori de câte ori se ivea prilejul favorabil pe arena internațională. Cetele de teroriști numărau între 10 – 30 persoane înarmate cu pistoale, grenade, mitraliere.¹³ La 9 decembrie 1920 Max Goldstein a realizat atentatul din Senatul României.¹⁴ În clădirea Senatului a fost instalată o mașină cu explozie întârziată care trebuia să intre în funcțiune la începutul ședinței (ora 15 și 15 min.), însă în acea zi ședința s-a deschis mai târziu. Deși explozia a avut loc când senatorii abea se adunau, totuși au fost omorâți ministrul lucrărilor publice Greceanu și senatorul episcop unit de Oradea-Mare, Radu, au fost și câțiva răniți.¹⁵ Dacă în interiorul statului oficialitățile române reușeau să neutralizeze aceste acțiuni (încă în 1918 la Chișinău, Cernăuți, Cluj au fost instituite subinspectorate Generale ale Poliției și Siguranței, care din 22 iunie 1919 au devenit Inspectorate Generale de Siguranță – cel de la Chișinău a fost pus sub conducerea inspectorului general Z. Husărescu, având în atribuții problema bolșevică¹⁶), atunci în exterior verificarea informațiilor era dificilă, chiar dacă serviciile secrete române aveau agenți în partea stîngă a Nistrului. Mulți au fost omorâți de C.E.K.A. Statul comunist a instituit pentru fiecare ”contrarevoluționar” sau spion denunțat câte 1000 ruble. Agenții români din teritoriul

¹⁰ Решения «Особой папки».- op.cit.- p.5.

¹¹ Isaiah Berlin. Două concepte de libertate. În: Sfera politicii.- 1994.- nr.3.- p.30.

¹² Husărescu Z. I.- op. cit.- p.254- 261.

¹³ Boldur A.- op.cit.- p.204 – 205.

¹⁴ Cezar Măță. În lupta cu spionajul sovietic. În: Dosarele istoriei.- 2003.- nr.5.- p.33.

¹⁵ Al. Boldur.- op.cit.- p.205.

¹⁶ Alex – Alin Spînu. Prima structură informativă a României din sec. XX. În: Dosarele istoriei.- 2003.- nr.5.- p.28.

sovietic, comunicau despre organizarea armatelor bolșevice, a comandamentelor unităților militare.¹⁷ În fiecare lună, Marele Stat Major elabora buletine informative ,analizând situația din Rusia în vederea proiectării anticipate a comportamentului României.¹⁸

Anul 1922 prezintă intensificarea șantajului militar sovietic față de România, avantajat de dinamismul relațiilor internaționale – conferințele de la Genova, Haga, Moscova, Lausanne, Londra – au agitat Moscova care pretindea la rolul de mare putere.Ea înainta pretenții de ordin economic, politic în toate direcțiile geografice posibile. Înspăimântarea Occidentului cu eventualitatea unui război stimula Sovietele să provoace discuții internaționale vizînd revizuirea acordurilor de pace de la Paris. În vizorul conducerii bolșevice s-a aflat și atitudinea față de România, hotarul de Est a căreia mărgea sfera sovietică de influență .

Pentru a lărgi această sferă ,tehnica atelierului Kominternului a fost pusă în mișcare alertă. Majoritatea reprezentanțelor române din străinătate erau informate despre pregătirile militare din Rusia pentru a interveni în România. La 24 martie 1922 C. Diamandi (reprezentantul român la Paris) informa că din cauza crizei economice interne bolșevicii ar intenționa să înceapă războiul spre Vest.¹⁹ Din Varșovia Florescu transmitea că i-a parvenit știrea precum că bolșevicii au relații bune cu germanii care vor provoca o revoluție în Transilvania în cazul unui atac rus.²⁰ Deloc întîmplător trimiterele se făceau anume la aceste regiuni. În virtutea faptului ,că teritoriile în cauză (aflate mult timp sub dominație străină, fiind supuse proceselor de colonizare, deznaționalizare) după Marea Unire constituiau noile hotare, statul român a fost nevoit să promoveze o politică mai exigentă, comițînd și unele erori, scăpări din lipsa de experiență. Bolșevicii sperau, că propaganda lor va prinde rădăcini și va provoca tulburări sociale prin intermediul cărora Moscova își va putea justifica acțiunile diplomatice sau chiar militare în zona respectivă. Comunicările alarmante relatate de reprezentanții români erau completate de știrile din presa străină. Ziarul “Hufvudstadsbladet” din Helsinki a lansat vestea că Rusia pregătește război împotriva țărilor vecine , concentrînd armata la hotar.²¹ Ziarul “Paevaleht” din Riga a publicat relatările generalului Lebedev (mult timp s-a aflat în Rusia unde a profesat la Academia Statului Major, ulterior a plecat în Estonia activînd în cadrul Statului Major de acolo) despre proiectul planului militar elaborat de L. Troțki, care fixa începerea războiului cu Europa pentru a depăși criza economică din Rusia.²² Distragerea atenției populației de la criza economică (la care se plusa divergențele din interiorul Partidului Comunist agravate de boala lui Lenin) printr-un război exterior putea fi o soluție pentru puterea sovietică. Kremlinul nu a exclus teoretic această variantă, practic însă a început să prepare un remediu ce nu ar fi provocat alianța militară a occidentalilor împotriva sa:

¹⁷ Cezar Măță.- art. Cit.- p.35.

¹⁸ A.M.A.E.R., fond.71.- vol.13.- f.106 – 185.

¹⁹ Ibidem.- f.32.

²⁰ Ibidem.- f.79.

²¹ Ibidem.- f.135.

²² Ibidem.- f135 (verso) – 136.

și-a găsit un aliat – Germania (prin tratatul de la Rapallo din 16 aprilie 1922) –
trezind neliniștea Marilor Puteri;
a acceptat parțiala liberalizare în economie atenuând sărăcia;
a reorganizat structura de stat.

La 30 decembrie 1922 oficial se constituie URSS, deși Constituția a fost adoptată abia în martie 1924. Centrul care dirija întreg mecanismul a rămas Kremlinul. Dacă în perioada precedentă diplomația moscovită era nevoită să explice de ce pe arena internațională se adresează din numele Ucrainei sau a altui stat sovietic, atunci după crearea URSS această incomoditate dispăre. Moscova, asumându-și identitatea de protector al republicilor unionale și al intereselor acestora.

România a reacționat la noile realități prin dinamizarea relațiilor diplomatice cu partenerii din Mica Înțelegeră, sondarea ajutorului militar al Marilor Puteri în caz de necesitate, confirmarea măsurilor pentru fortificarea capacității de apărare, revigorarea dialogului cu Moscova în vederea normalizării raporturilor între cele două părți. Prin convorbirile de la Tiraspol (1923) s-a reușit aplanarea parțială a ciocnirilor de pe Nistru²³, deși situația continua să fie stresantă din cauza concentrările militare sovietice de la hotar. Acțiunile autorităților de la București pe arena internațională se ciocnesc de opoziția agresivă a Kremlinului și de apatia Marilor Puteri față de situația creată în raporturile româno-sovietice.

Evenimentele din primăvara anului 1924: recunoașterea internațională a Uniunii Sovietice, conferința de la Londra, eșecul convorbirilor de la Viena, au încurajat Moscova, șantajul militar față de România luând amploare. La Ministerul Afacerilor Străine român parveau știri din Londra²⁴, Viena²⁵, Sofia²⁶, Constantinopol²⁷, Budapesta²⁸, Berlin²⁹ care menționau posibilitatea unui atac armat sovietic. Florescu (reprezentantul român la Varșovia) era de părerea că Sovietele ar dori să provoace o mișcare revoluționară în Basarabia.³⁰ Într-adevăr începând cu luna mai 1924 pe Nistru (porțiunile de Nord și Sud unde populația era eterogenă din punct de vedere etnic) au avut loc mai multe incidente: la 3-5 mai grupuri de persoane înarmate au încercat să treacă Nistrul.³¹ La 3 iunie la Lopatna, sub protecția ostașilor bolșevici, a fost atacată patrula română, la 28 iulie incident asemănător a avut loc pe malul Limanului, la 13 august un detașament a jefuit satul Ianouți.³² Intenția de a organiza o rebeliune în Basarabia a eșuat, din care motiv R.A.S.S.M. a fost creată doar pînă la Nistru, deși Moscova vedea hotarul pe râul Prut.

²³ Relațiile româno-sovietice. 1917 – 1934. Documente.- v.1.- București.- 1999.- d.135.- p.203.

²⁴ A.M.A.E.R. fond 71.- vol.77.- f.100.

²⁵ Ibidem.- f.117,137.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem.- f.131.

²⁸ Ibidem.- f.139.

²⁹ Ibidem.- f.229.

³⁰ Ibidem.- f.168.

³¹ Ibidem.- f.118,f.125.

³² Al. Boldur.- op. cit.- p.208.

Kremlinul aprecia toate aspectele comode ale acțiunilor de intimidare informațională și militară, de aceea în anul 1925 față de România a fost păstrat vectorul stabilit în perioada precedentă.³³

În a doua jumătate a anilor '20 în Rusia sovietică problemele de politică externă prezentau obiectul unor disensiuni și discuții din cauza luptei pentru întietate între liderii partidului comunist. În acest context tendința generală presupunea mai puțină atenție mișcării internaționale muncitorești în favoarea dezvoltării relațiilor cu țările capitaliste.³⁴ Situația creată nu presupunea refuzul la propagandă, însă circumstanțele în care era plasată a învățat țările occidentale să facă o selecție între zarva demagogică și realitate. Oficialitățile sovietice au conceput, că era mult mai ușor să acumuleze capital politic prin intermediul "diplomației normale" decât prin combinații conspirative care deseori se încheiau nereușit.³⁵ De menționat, că în anii 1926 – 1927 presa a scris mai puțin despre posibilitatea unui atac rus asupra României. O explicație ar fi pregătirea convorbirilor româno – sovietice într-un anturaj internațional nou. Uniunea Sovietică s-a implicat în evenimentele din Anglia – greva generală (mai 1926) – factor ce a tensionat relațiile internaționale. Dacă pînă la acel moment învinuirile puteau fi parțial anihilate prin diverse "dezmințiri", atunci implicarea directă și deschisă din 1926 nu putea fi pusă la îndoială. Pentru a normaliza starea de lucruri Biroul Politic al C.C. adoptă măsuri (aprilie 1928) printre care:

a) a transmite reprezentanțelor sovietice de peste hotare exigenta directivă privind respectarea principiului de neimplicare în afacerile interne a statelor;

b) a interzice temporar discursurile membrilor Biroului Politic (cu excepție lui Buharin) în instituțiile oficiale ale Kominternului (dirijarea cu acțiunile Kominternului era mascată prin delegația Partidului Unional Comunist, Comitetul Executiv al Internaționalei comuniste, etc.).³

Oficialitățile încercau a crea, cel puțin, iluzia restructurării politicii externe sovietice. Limitarea intervențiilor prin Komintern a cauzat focusarea acțiunilor Moscovei în direcția statelor de la hotar unde "motivarea" teoretic era posibilă din perspectiva învinuirii părții adverse.

În primăvara anului 1928 M.A.S. român era informat de reprezentanții săi din Berlin³⁷, Geneva³⁸, Varșovia³⁹, Paris⁴⁰ nu atît despre un atac sovietic direct, cît despre o diversiune prin organizarea unei rebeliuni.

La sfîrșitul anilor '20 opoziția din interiorul Partidului Comunist a fost distrusă, puterea totală aparținîndu-i lui I. Stalin. În anii 1929 – 1930 debutează o puternică criză internă generată de colectivizarea forțată, închiderea bisericilor, prigonirea credincioșilor de diferite confesiuni – factori ce au înrăutățit relațiile cu lumea.

³³ L. Pădureac. Relațiile româno – sovietice (1917 – 1934).- Chișinău. 2003.- p.127 – 128.

³⁴ Решения «Особой папки».- op.cit.- p.11.

³⁵ Ibidem.- p.12.

³⁶ Ibidem.- p.101.

³⁷ A.M.A.E.R., fond.71.- vol.79.- f.18.

³⁸ Ibidem.- f.24.

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Ibidem.- f. 26.

Uniunea Sovietică a încercat să atenueze situația prin extinderea relațiilor economice cu Apusul.⁴¹ Pacea pe continentul european devenise precară. Țările occidentale erau interesate în contracararea efectelor negative ale factorului sovietic asupra securității. Drept rezultat, la 28 august 1928 a fost semnat Pactul Briand-Kellogg prin care se renunța la război ca mijloc de rezolvare a litigiilor, iar în februarie 1929 a fost semnat Protocolul de la Moscova, parte semnatară a căruia era și România. Prin aceste documente, hotarul sovieto-român practic a fost legiferat, deși Uniunea Sovietică refuza să-l recunoască. În acest context, Gr. Gafencu menționa “era vădit că supărarea presei bolșevice se datora faptului că, prin protocolul Litvinov, România obținuse un folos însemnat: întărirea situației de fapt în Basarabia, fără a fi dat nici o contra-parte, nu recunoscuse regimul bolșevic și nu reluase raporturi normale cu Sovietele”.⁴² Reacția Moscovei nu s-a lăsat mult așteptată – în 1930 a reînceput șantajul militar în scopul determinării României la convorbiri care i-ar fi minimalizat rezultatele obținute prin Protocolul de la Moscova. Deși Uniunea Sovietică participa la ședințele Comisiei de pregătire a conferinței pentru dezarmare declarând că este statul ce luptă cel mai mult pentru pace, totuși Kremlinul da instrucțiuni delegatului său M. Litvinov să nu accepte inițiativa de anulare a serviciului militar obligatoriu⁴³, pentru a ține în stare febrilă puterile occidentale.

În lunile februarie – iulie 1930 presa străină precum și reprezentanțele române din străinătate comunicau despre intenția armatei sovietice de a invada România⁴⁴, N. Titulescu era informat de ambasadorul Angliei în Franța, lordul Thyrrrel că România este expusă la riscul de a plăti prima pentru toate greșelile Marilor Puteri în raporturile cu Sovietele, “Sovietele trebuiau tratate ca holera. În loc de aceasta de 10 ani s-a încercat să se împreuneze apa cu focul. Când vorbesc așa deschis de țara mea – continua Thyrrrel – nu ve-i considera ca o critică răutăcioasă faptul că spun că și Franța are aceiași vină”.⁴⁵ Occidentalii considerau reală posibilitatea unui atac armat. României i se făceau recomandări pentru inițierea măsurilor concrete de fortificare a sistemului de apărare. Bucureștiiu explora toate măsurile practice “facem tot posibilul pentru înfăptuirea lor, principala dificultate fiind de a găsi surse suficiente”.⁴⁶ Prin propaganda militară, Kremlinul consolidase poziția în cazul oricărei evoluții a evenimentelor: intimidarea trebuia să determine România (nepregătită de război) să accepte condițiile impuse, în caz contrar se va realiza agresiunea (drept pretext, fiind invocată “problema basarabeană”), Moscova obținând pe cale militară starea dorită. Primul scenariu era mai convenabil, de aceea accentul se punea pe el.

România miza pe ajutorul Marilor Puteri convocate în conferința internațională de la Londra (1930). Lui N. Titulescu i se comunica: ”din punct de vedere financiar și chiar din punct de vedere al procurării materialelor necesare ar fi în interesul general

⁴¹ Решения «Особой папки». - op.cit.- p.209.

⁴² Gr. Gafencu. Însemnări politice.- București.- 1991.- p.228.

⁴³ Решения «Особой папки». - op.cit.- p.189 – 190.

⁴⁴ L.Pădureac.- op. cit.- p.130 – 132.

⁴⁵ A.M.A.E.R.- fond.71.- vol.80.- f.38.

⁴⁶ Ibidem.- f.51.

ca Anglia să ne ajute, țara noastră fiind poarta de intrare a revoluției în Europa; în chestiunea navală (Rusia trecuse din marea Baltică în marea Neagră două vase de război și pregătea să trimită încă două – L.P.) rămîne să apreciezi ce s-ar putea face ca să se îndrepte atenția membrilor conferinței de la Londra asupra împingerii către armamentul naval în Marea Neagră”.⁴⁷ Știrile periculoase emise de Soviete sau prin dispoziția lor păreau aproape de adevăr. Bucureștiul nu dorea să reacționeze prin declarații oficiale (și nici nu putea – demers oficial sau ultimatum din partea Moscovei nu exista – România riscînd să rămînă într-o situație confuză, dezgolind lucrul serviciilor secrete) temîndu-se că publicitatea problemei îi va înrăutăți poziția, limitînd timpul ce putea fi folosit pentru consolidarea capacității de apărare. În conjunctura creată, ministrul de externe Gh. Mironescu nu recomanda lui N. Titulescu să facă un demers oficial, dar “o simplă atragere de atenție în conversațiile particulare asupra problemei cred că ar putea fi utilă, deși fără eficacitate imediată. Ar permite însă la timp României să justifice condamnarea unor elemente de flotă de război și crearea unei baze navale în Marea Neagră”.⁴⁸ Informatorii Statului Major român precizau că în 1930 Rusia recrutase mai mulți tineri decît în anii precedenți și dacă aceștea în trecut făceau iarna doar teorie “anul acesta fac și exerciții”, iar în regiunea Odesa au avut loc manevre de aeroplane la care au participat 300 avioane de război din Haricov și din toate regiunile apropiate. La est de rîul Bug , probabil, se puneau temelii pentru depozitele de muniții sau alimente. Concluzia lui Mironescu era că “deși din complexul informațiilor ce avem nu se poate deduce sigur intenția Rusiei de a ne ataca, datoria noastră imperioasă către țară, este de a repara imediat, cu orice sacrificii, enorma greșală a Guvernelor trecute, care au lăsat armata noastră lipsită de cele necesare, punînd astfel în primejdie existența României”.⁴⁹

La Direcțiunea Politică orientală se considera că originea zvonurilor alarmante era Moscova, care dorea să tulbure atmosfera în țările vecine, fiind îngrijorată și de politica externă a țărilor baltice care se apropiiau de Polonia.⁵⁰ Și de această dată, scopul urmărit de Kremlin parțial a fost realizat, întrucît în timpul guvernării lui N.Iorga au reînceput convorbirile româno- sovietice, care riscau să anihileze poziția obținută prin pactul Litvinov. Grație lui N. Titulescu România a părăsit convorbirile.⁵¹ În 1932 – 1933 a fost o liniște relativă, deoarece conform instrucțiunilor lui I. Stalin Uniunea Sovietică trebuia să încheie acordul cu Polonia.⁵² Probabil evenimentul avea menirea să influențeze și convorbirile sovieto - germane (Berlinul se îngrijora că acordul sovieto - polon va cuprinde articole de garanție a hotarelor, de aceea a devenit mai moderat față de Moscova).

În baza celor expuse, putem constata, că intensitatea șantajului militar sovietic față de România a fost în dependență de obiectivele stabilite de Moscova pe fiecare segment de timp. Pînă în 1920 Rusia sovietică a mizat în extinderea dominației pe masele populare, care în viziunea Kremlinului, trebuiau să susțină propaganda

⁴⁷ Ibidem.

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ Ibidem.- f. 64, 65.

⁵⁰ Ibidem.- f.118.

⁵¹ Gr. Gafencu.- op. cit.- p.303.

⁵² Решения «Особой папки».- op.cit.- p.212.

comunistă și să organizeze rebeliuni, Armata Roșie venindu-le în ajutor. După ce iluziile au fost spulberate de aspirațiile oamenilor spre libertate, Sovietele încep a-și micșora sfera pretențiilor pînă la zonele de influență a fostului Imperiu rus. Criza sistemului economic bolșevic a cauzat necesitatea normalizării raporturilor cu țările lumii. În anul 1922 șantajul militar a fost utilizat nu numai în privința României, dar și a celorlalte state limitrofe din zona europeană. Se încerca a convinge Marile Puteri că izolarea economică și politică a Rusiei sovietice va provoca invazia armatei bolșevice înfometate. Alianța cu Germania, instituirea relațiilor economice cu unele țări a moderat în 1923 campania de dezinformare și propagandă agresivă pentru a fi dinamizată în 1924. Pentru Uniunea Sovietică (recunoscută internațional, păstrînd pofta de a fi apreciată drept mare putere) devenea confuză situația în care România opunea rezistență pretențiilor sale, de aceea a fost găsit un prilej bun de a face zgomot internațional în această zonă europeană ori de cîte ori avea nevoie Moscova. Dorința Kremlinului de a bolșeviza România s-a ciocnit de: intransigența diplomației de la București; prudența serviciilor secrete și ale siguranței române; teama de a nu înrăutăți relațiile cu lumea – din care motive hotarul guvernării comuniste a fost stabilit pe Nistru. Au urmat trei erupții ale șantajului militar: în 1928, deși în a doua jumătate a anului a avut un caracter mai lejer din cauza experimentelor interne politico-economice; în 1930 urmîndu-se scopul de a minimaliza efectele prevederilor Protocolului de la Moscova; în 1933 – cu intenția de stabilire a relațiilor diplomatice în condițiile dorite, deși anturajul social – economic care provocase foametea din 1932 – 1933 a redus din aceste dorințe.

Moscova a practicat în relațiile cu România tactica de intimidare și sfidare pentru a o impune la un comportament mai loial, însă oficialitățile de la București au încercat, în măsura posibilităților, să minimalizeze efectele acestei strategii de șantaj.